

Cultura informațională – un concept care se impune în condițiile utilizării pe scară largă a noilor tehnologii ale informării și comunicării

Lector dr. Elena Târзіman

Tehnologiile informației și telecomunicațiilor au produs schimbări fără precedent la nivelul societății, în toate aspectele ei, comparabile poate cu transformările produse de invenția și utilizarea pe scară largă a tiparului. Este o transformare a vieții economice, a vieții sociale implicit o transformare culturală, de mentalitate și nu în ultimul rând a vieții cotidiene a fiecărui individ. Vrem sau nu, informația mediată de noile tehnologii a pătruns în universul fiecăruia. Amploarea informațională, multitudinea formelor de manifestare, diversitatea instrumentelor și tehnologiilor de mediere au produs schimbări majore în felul oamenilor de a comunica, de a învăța, de a face afaceri, de a rezolva diverse probleme. WWW oferă un volum imens de resurse informaționale; aproape orice poate fi digitalizat: text, pictură, desen, sculptură, fotografii, date statistice, sunete, imagini animate etc. Internetul va acompania (și pentru mulți este deja o realitate) viața fiecăruia precum la momentul actual telefonul sau televizorul.

În aceste condiții este necesar ca fiecare individ să posede un bagaj minim de cunoștințe și abilități care să-I permită să descifreze noul context informațional, să-i permită să se adapteze și să se integreze în noua formă de manifestare a comunicării sociale, să fie eficient în noua societate informațională.

Școala, învățământul la toate nivelele sale trebuie să asigure elevilor și studenților cultura informațională, abilitatea necesară utilizării

informației, abilități ce trebuie însușite precum scrisul, cititul și socotitul și care îi vor însoți toată viața.

Cultura informațională: definiții și opinii

Cultura informațională (information literacy în engleză; la culture de l'information sau maitrise de l'information în franceză) este un concept din ce în ce mai utilizat în ultimii ani. Multitudinea de definiții și de opinii relevă preocupări multiple de stabilire precisă a unui conținut și implicit nevoia de impunere în conștiința socială dar mai ales în lumea universitară.

Iată câteva definiții:

Cultura informațională reprezintă:

“Abilitatea de a localiza, evalua și folosi informația pentru a deveni pentru toată viața, independent informațional”¹ ;

“Abilitatea de a identifica ce informație este necesară și abilitatea de a o localiza, evalua și utiliza în rezolvarea unor probleme și în construirea de mesaj”²;

“Abilitatea de a găsi, evalua, utiliza și comunica informația în toate formele ei de manifestare”³ ;

“Abilitatea de a recunoaște o nevoie informațională de a localiza, evalua, utiliza efectiv și de a comunica informația în variate forme”⁴;

“Setul de abilități necesare unui individ pentru a recunoaște o nevoie informațională și pentru a putea localiza evalua și utiliza informația adecvată”⁵;

¹ Comision ou Colleges, Southern Association of Colleges and Schools (SACS). *Criteria for Accreditation*. 10.th ed.dec. 1996. [Http://www.sacs.org/pub/coc/crifo.html](http://www.sacs.org/pub/coc/crifo.html).

² Ocotillo Information Literacy Group. Maricopa Community Colleges. *Report'94 Information Literacy*. [Http://hakatci.mcli.dist.maricopa.edu/ocotillo/report/rep/html](http://hakatci.mcli.dist.maricopa.edu/ocotillo/report/rep/html).

³ Work Group ou Information Competence, Commision on Learning Ressources and Institutional Technology (CLRIT) California State University (CSU) System. *Information Competence in the CSU: A Raport*, dec. 1995. [Http://www.csupomona.edu/~library/InfoCoup/definition.html](http://www.csupomona.edu/~library/InfoCoup/definition.html).

⁴ State University of New York (SUNY) Council of library Directors. *Information Literasy Initiative*. 30 sept.1997. [Http://olis.sysadm.suny.edu/ili/final.htm](http://olis.sysadm.suny.edu/ili/final.htm).

"O nouă <artă liberală> ce include de la cunoașterea utilizării calculatorului și realizarea accesului la informație până la o reflecție critică asupra naturii informației, asupra tehnicii de infrastructură și asupra contextului și impactului social, cultural și chiar filosofic"⁶.

Fiecare grup de cercetare, fiecare universitate⁷ care are ca domeniu de cercetare și cultura informațională a dat propria definiție și a realizat într-o măsură mai mică sau mai mare un model util pentru proprii studenți. Definițiile prezentate sunt o mică parte din definițiile propuse de cei implicați în domeniul culturii informaționale ca domeniu de cercetare. Toate au însă un conținut asemănător, au în vedere aceleași elemente: identificarea unei nevoi de informare, localizarea surselor de informare, evaluarea lor, folosirea efectivă a informației, comunicarea rezultatelor cercetării. Cultura informațională poate fi privită, din perspectiva acestor definiții și ca un demers de muncă intelectuală și de comunicare.

Sintetizând putem afirma că *prin cultura informațională se înțelege un ansamblu de abilități ce permite identificarea unei nevoi informaționale urmată de localizarea, evaluarea și utilizarea informației găsite într-un demers de rezolvare a unei probleme, de găsire a unui răspuns și comunicarea informației reținute și prelucrate.*

Cultura informațională presupune o cunoaștere a naturii informației, a modului în care este organizată, cum poate fi reparată printr-o varietate de surse de acces și de tehnici, cum poate fi adaptată și aplicată la diferite studii și probleme concrete. Acest ansamblu de cunoștințe reclamă un set de competențe adecvate ce permit unui individ să se integreze cu succes în **societatea informațională**.

The Secretary's Commission on Achieving Necessary Skills (SCANS) consideră cultura informațională ca una din cele cinci abilități

⁵ *Information Literacy Competency Standard for Higher Education*. Association of College and Research Libraries. 18 ian. 2000. [Http://www.ala.org/acrl/ilintro.html](http://www.ala.org/acrl/ilintro.html).

⁶ Shapiro Jeremy and Shelley K. Hoghes. *Information Literacy as a Liberal Art*. *Educom Review*.32. Mar/Apr 1996.

[Http://www.educause.edu/pub/er/review/reviewarticles/31231.html](http://www.educause.edu/pub/er/review/reviewarticles/31231.html).

⁷ Este vorba în primul rând de majoritatea universităților americane, de universitățile canadiene și de ALA și IFLA.

esențiale⁸ ce-i permit unui individ să se integreze în viitoarea piață a muncii.

Termeni înrudiți. Delimitare terminologică.

Pentru o mai bună înțelegere a noțiunii de “*cultură informațională*” este nevoie să fie înțeleși termenii înrudiți, acei termeni la care se face deseori apel pentru a explica conținutul semantic al noțiunii.

Astfel în literatura de specialitate nord americană sunt utilizați următorii termeni:

Competență informațională (Information Competence):
“*abilitatea de a utiliza informația, de a găsi, evalua și exploata o informație adecvată unei nevoi de informare*”⁹.

Se observă că a fi competent informațional presupune un set minim de abilități de recunoaștere și exploatare a informației. Competența informațională este de altfel o fațetă a culturii informaționale.

Competența în utilizarea calculatoarelor (Computer Literacy) :
“*experiența și cunoștințele necesare pentru a utiliza inteligența și eficiența calculatorului într-un domeniu specific de interes*”¹⁰.

“*Abilitatea de a utiliza calculatorul și toate programele necesare pentru îndeplinirea unor sarcini practice*”¹¹.

Noțiunea exprimă doar aspectul practic al utilizării calculatorului fără a avea în vedere abilitățile necesare utilizării altor tehnologii și fără a se face în mod obligatoriu o conexiune cu un demers prestabilit de însușire a unor metode și tehnici de utilizare și comunicare a informației.

⁸ SCANS a identificat cinci competențe necesare într-o piață viitoare a muncii și trei grupe de deprinderi fundamentale și calități personale ce-i permit unui individ să aspire la o slujbă permanentă.

Competențele necesare sunt: resursele, abilitățile de comunicare interpersonală, cultura informațională, cunoașterea sistemului social, cunoștințe organizationale și tehnologice. Abilitățile considerate fundamentale sunt: abilitățile de bază (scris, citit, matematica, vorbit, ascultat); abilități de gândire; calități personale.

The workforce Skills Website. 19 aug. 1999. [Http://www.scans.jhu.edu/workplace.html](http://www.scans.jhu.edu/workplace.html).

⁹ American Library Association. Presidential Commission on Information Literacy: Final Report. Chicago: ALA, 1998. [Http://www.ala.org/acrl/nili/ilit.1st.html](http://www.ala.org/acrl/nili/ilit.1st.html).

¹⁰ Academic Computing Policy and Procedures Manual. Office of Academic Computing Northern Kentucky University. March, 1997. Apud: [Http://nosferatu.cas.usf.edu/lis/il/definitions.html](http://nosferatu.cas.usf.edu/lis/il/definitions.html).

¹¹ Webster's New College Dictionary. Apud: [Http://nosferatu.cas.usf.edu/lis/il/definitions.html](http://nosferatu.cas.usf.edu/lis/il/definitions.html).

Competență tehnologică, Tehnologia Informației¹² (Information Technology): *“abilitățile necesare unui individ pentru a utiliza computerele, aplicațiile software, bazele de date și alte tehnologii pentru a rezolva o varietate de probleme educative, de activitate practică sau personală”*¹³.

Cultura informațională nu poate fi imaginată în absența unor abilități tehnologice. Competența în utilizarea computerelor este o parte a tehnologiei informației și implicit aparține culturii informaționale. În 1999 National Research Council¹⁴ a introdus noțiunea de “fluency” (fluent) pentru a delimita precis noțiunile de cultură informațională, competență tehnologică și competență în utilizarea calculatoarelor. În raport se precizează că a fi competent în utilizarea calculatoarelor presupune o concentrare asupra învățării hardului specific și a aplicațiilor software în timp ce fluența în tehnologia informației are în vedere înțelegerea și coroborarea diferitelor tehnologii și utilizarea acestora în variate demersuri de rezolvare a unor probleme, de găsire a unor soluții. De asemenea, în timp ce cultura informațională se axează pe conținut, pe analiză, căutarea, evaluarea și comunicarea informației, tehnologia informației are în vedere înțelegerea tehnologiilor și dezvoltarea unor abilități specifice de utilizare.

Cultura media (media literacy): *“abilitatea de a decodifica, analiza, evalua și realiza comunicarea în forme variate”*¹⁵; *“abilitatea unui individ de a citi, analiza și evalua informațiile tipărite, audio sau vizuale prezentate unei audiențe prin intermediul a diferite forme de media (televiziune, presă scrisă, radio, internet)”*¹⁶.

¹² Prezentarea este făcută din punctul de vedere al legăturii existente între tehnologia Informației și Cultura Informațională.

¹³ Information Literacy and Information Technology. Association of College and Research Libraries. 18 ian.2000. [Http://www.ala.org/acrl/ilintro.html](http://www.ala.org/acrl/ilintro.html).

¹⁴ National Research Council Commission on Physical Sciences Mathematics and Applications. Committee on Information Technology Literacy, Computer Science and Telecommunication Board. Being Fluent with Information Technology. Publication. Washington DC: National Academy Press, 1999. [Http://www.nap.edu/readingroom/books/BeFIT](http://www.nap.edu/readingroom/books/BeFIT).

¹⁵ Trenk Think Thank on Media Literacy. [Http://www.tvca-resources/medialit.html](http://www.tvca-resources/medialit.html).

¹⁶ Media Literacy. [Http://www.lib.calpoly.edu/infocomp/modules/09-treat/1a1.html](http://www.lib.calpoly.edu/infocomp/modules/09-treat/1a1.html).

Cultura media presupune cunoașterea fenomenului multimedia în diferitele sale aspecte. Un individ are o cultură media dacă are abilitatea de a evalua credibilitatea informațiilor și implicit a surselor de informare, dacă poate recunoaște și înțelege simbolurile sau alte metafore folosite în comentariile de presă, în comentariile politice sau în publicitate, dacă poate distinge mesajul emoțional de cel simplu informațional, dacă sesizează mesajele directe și cele indirecte, dacă poate face o evaluare critică a informațiilor furnizate de surse variate.

Având în vedere toate aceste aspecte se poate observa că a avea o cultură media presupune a avea și o cultură informațională. Cultura informațională se integrează parțial în cultura media și reciproc, cultura media exercită o influență asupra culturii informaționale.

Cultura vizuală (visual literacy): *“abilitatea de a înțelege sensul și componentele unei imagini pornind de la cunoașterea elementelor vizuale de bază”*¹⁷. Evoluția audio-vizualului, a multimedia au relevat impactul extraordinar al informației vizuale. Dar analiza și interpretarea critică a informațiilor vizuale presupune abilități specifice. Cultura vizuală poate impune un model de comunicare vizuală (mediată de noile tehnologii) și completează cultura informațională a fiecărui individ.

Formarea continuă, Învățarea autodidactică (lifelong learning):

*“Eforturile deliberate și intenționate de a învăța singur pe baza unui plan prestabilit și a unei organizări proprii în concordanță cu propriile motivații, propriile abilități în scopul autoinformării profesionale și personale”*¹⁸.

Scopul culturii informaționale, în forma didactică a cursurilor universitare sau a prelegerilor către utilizatorii de informație, este de a furniza fiecărui individ un bagaj minimal de cunoștințe care să-i permită să utilizeze informația și să fie competitiv într-un context ce necesită resurse informaționale, întreaga sa viață.

¹⁷ The Online Visual Literacy Project. 14 sept. 1998.

[Http://www.pomona.edu/Academics/courserelated/classprojects/visual-lit.intro/intro.html](http://www.pomona.edu/Academics/courserelated/classprojects/visual-lit.intro/intro.html).

¹⁸ Definiție adaptată după: Developing Lifelong Learners Through Undergraduate Education. Apud: [Http://nosferatu.cas.usf.edu/lis/il/definitions.html](http://nosferatu.cas.usf.edu/lis/il/definitions.html). 18 ian.2000.

Din definițiile prezentate putem trage concluzia că analiza și utilizarea informației este un proces deosebit de complex ce reclamă cunoștințe multidisciplinare și abilități specifice. Din această perspectivă propunem o nouă definiție pentru cultura informațională:

“Integrarea culturii media, competenței informaționale, culturii tehnologice, culturii biblioteconomice, competenței în utilizarea calculatoarelor într-un context informațional ce necesită abilități de comunicare, etice și de gândire critică”.

Cultura informațională presupune un cadru intelectual de înțelegere, căutare, evaluare și utilizare a informației și activități ce sunt însoțite de o cultură tehnologică și de metode de investigație ce reclamă gândire critică și interpretare personală. Cultura informațională inițiază, susține și dezvoltă abilități autodidactice ale fiecăruia în scopul obținerii unei independențe informaționale.

Evoluția semantică a conceptului de cultură informațională

Cultura informațională nu este un concept nou după cum ar părea ținând cont de importanța ce i se acordă și de multitudinea proiectelor de cercetare în acest domeniu.

Cultura informațională prelungește și diversifică noțiunea anterioară de “cercetare în bibliotecă”. Ambele noțiuni au în vedere dezvoltarea de strategii cognitive și metacognitive în asimilarea de cunoștințe; achiziționarea de metode și tehnici de muncă intelectuală și se înscriu într-un domeniu educativ larg având menirea de a media accesul și transmiterea de cunoștințe.

Glisarea de la domeniul cercetării în bibliotecă spre cultura informațională a început în anii '80 mai întâi ca un fenomen izolat, fără prea mare amploare s-a impus ca domeniu de cercetare universitară în anii '90 iar astăzi asistăm la o împletire a metodelor de cercetare bazate pe noi tehnologii cu metodele bazate pe NTIC și la impunerea culturii informaționale ca noțiune distinctivă, cu un scop și un conținut bine precizat.

Analizând evoluția conceptului de cultură informațională Shirley Behreus¹⁹ identifică trei perioade succesive fiecare având anumite elemente dominante:

¹⁹ SHIRLEY BEHREUS. *A conceptual analysis and historical overview of information Literacy*. College and research libraries, vol.55.nr.4, 1994. Apud: Paulete Bernhard.

1 Anii '70: se afirmă noțiunea de “societate informațională” și se vorbește din ce în ce mai mult de necesitatea identificării de abilități specifice pentru a controla informația.

2 Anii '80: se precizează conceptul de “cultură informațională” și se încearcă definirea unui conținut semantic pornind de la un set de abilități considerate ca indispensabile, coroborate cu dezvoltarea tehnologiilor.

3 Anii '90: afirmarea “culturii informaționale” ca domeniu de cercetare; accentuarea importanței noului domeniu sub aspect educativ atât în sens restrâns (integrat într-un sistem educațional) cât și în sens larg (permițând oricărui individ să exploateze resursele informaționale și să se integreze în noua societate).

Din analiza evoluției noțiunii de “cultură informațională”²⁰ se pot observa că există o permanentă conexiune cu noțiunea de “societate informațională”. Cultura informațională se definește în contextul societății informaționale reprezintă modalitatea de “alfabetizare” a indivizilor și comunităților ce aparțin acestui nou tip de societate.

Conținut. Caracteristici

Complexitatea noțiunii de “societate informațională” face ca și conceptul de “cultură informațională” să capete o anumită complexitate, să implice existența și dezvoltarea de noi instrumente de lucru teoretice și practice (standarde, modele etc.) Se observă și tendința de limitare a conceptului la aspectul tehnologic și de formulare a unei accepțiuni particulare: cultura informațională – o cultură tehnologică – (de asemenea și utilizarea de tehnologii din ce în ce mai diversificate și mai performante).

Cultura informațională sau cybercultura înglobează atât aspecte tehnologice și abilități specifice cât și ansamblu specific de cunoștințe și teorii de informare și are în vedere și impactul ce-l poate avea asupra indivizilor și a domeniului lor de activitate. Cultura informațională este o cultură de sinteză.

A controla sau a stăpâni informația presupune un ansamblu de activități de formare ce coexistă și se completează reciproc: formarea

Apprendre a maîtriser l'information: des habilités Indispensables dans une “société de savoir”. [Http://www.acef.ca/revue/XXVI-1/articles/09-bernhard.html](http://www.acef.ca/revue/XXVI-1/articles/09-bernhard.html).

²⁰ vezi și listele de discuție ADBS și FORMADOC (Quebec).

preuniversitară, formarea universitară, informarea adulților (diferite modalități de formare și autoinformare a utilizatorilor). Un model clasic de formare are în vedere următoarele aspecte:

- cunoașterea structurilor de informare și documentare în principal bibliotecile (localizare, organizare, servicii, oferte);
- formarea în cercetarea de bibliotecă (cunoașterea cataloagelor, bibliotecilor, lucrărilor de referință etc.);
- formarea în utilizarea informației (localizarea și exploatarea informației indiferent de sursa de informare);

NTCI au schimbat instrumentele de lucru, au dus la crearea de noi servicii și produse, au determinat o nouă abordare a domeniului și a conținutului său informațional. Scopul cercetării rămâne însă același: construirea de sens pornind de la sursele identificate și crearea de produse ce exprimă și comunică eficient acel sens, acea semnificație. Pentru îndeplinirea acestui scop este nevoie ca fiecare individ să fie capabil:

- să determine și să definească precis nevoia informațională;
- să localizeze eficient sursele de informare;
- să evalueze critic informația și sursele de informare;
- să integreze informațiile selectate în cunoștințele sale de bază;
- să utilizeze efectiv informația pentru realizarea activității propuse;
- să înțeleagă problemele economice, sociale și legale ce însoțesc informațiile și să folosească informația în mod etic și legal.

Este necesar să fie cunoscute metodele de producere, prelucrare și regăsire a informației la care se adaugă metodele și tehnicile de bază pentru controlul și manipularea informației.